

Aktuální otázky lidských práv

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

velmi nás těší, že jste se rozhodli přečíst si již čtvrté číslo našeho bulletinu. Opět jsme se pokusili vybrat zajímavé a důležité události spojené s lidskými práva a některé z nich podrobněji okomentovat.

Rádi bychom vás upozornili především na rozhovor s předsedou Dělnické strany Tomášem Vandasem a komentář Ladislava Vyhnánka k rozhodnutí Nejvyššího správního soudu o jejím zrušení. Zástupci Dělnické strany se mezitím rozhodli podat stížnost k Ústavnímu soudu a její členové se v nadcházejících parlamentních volbách chystají kandidovat pod hlavičkou nové Dělnické strany sociální spravedlnosti. Ladislav Vyhnánek své postřehy týkající se tohoto přelomového rozsudku konfrontoval přímo s Vojtěchem Šimíčkem, předsedou senátu Nejvyššího správního soudu zabývajícího se politickými stranami.

Dále v bulletinu najdete text Lenky Popovičové o cíleném zabíjení teroristů z hlediska mezinárodního práva. Tato kontroverzní otázka si zaslouží pozornost nejen z důvodu své současné aktuality.

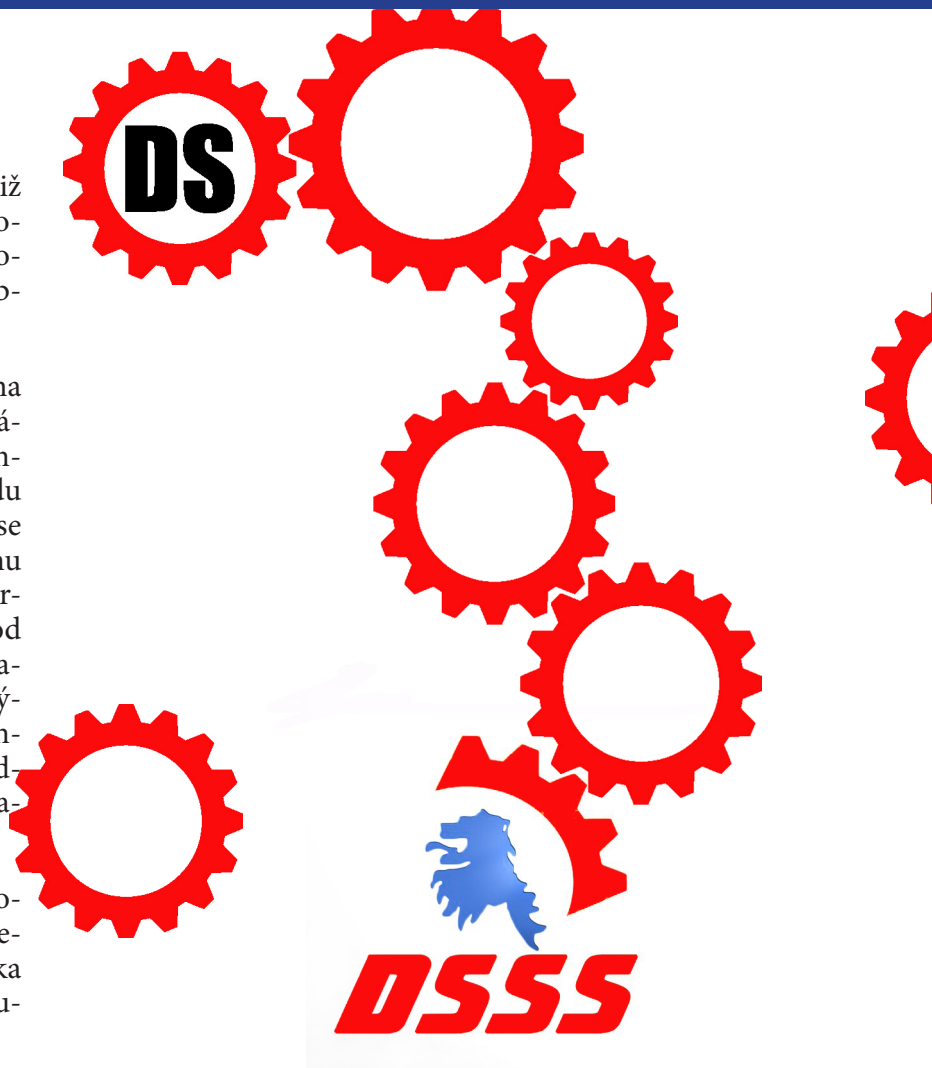
Velkou část bulletinu tvoří komentáře a zprávy týkající se rozhodovací činnosti lidskoprávních i trestních soudů. Bulletin dále obsahuje i pozvánku na festival dokumentárních filmů Jeden svět nebo zprávy vztahující se k zahraniční politice států a ochraně lidských práv. Věříme, že v bulletinu najdete texty, které vás zaujmou.

Vaše Centrum pro lidská práva a demokratizaci

International Institute of Political Science
of Masaryk University in Brno

Mezinárodní politologický
ústav Masarykovy
univerzity v Brně

Z obsahu

„Tento režim se tak snadno opozičních názorů nezaví“
rozhovor s předsedou Dělnické strany Tomášem Vandasem

K rozpuštění Dělnické strany

Reforma Evropského soudu pro lidská práva:
výsledky konference v Interlaken

K legalite cíleného zabíjania

Česká republika přijala Dohovor OSN o právech
osób so zdravotným postihnutím

Nové rozsudky pred ICTR

Úvod

Centrum pro lidská práva a demokratizaci (Czech Centre for Human Rights and Democratization, CCHRD) vytváří nezávislé odborné prostředí pro zkoumání lidských práv. Centrum působí v rámci Mezinárodního politologického ústavu Masarykovy univerzity (International Institute of Political Science, IIPS) a spolupracuje s akademickou půdou – Fakultou sociálních studií MU a Právnickou fakultou MU, i nevládními organizacemi nebo justicí v ČR i Evropě. Centrum představuje nezávislou akademickou instituci, která lidská práva sleduje z odborného sociálněvědního a mezinárodněprávního pohledu.

Tematické panely

Centrum se specializuje na několik konkrétních okruhů, které byly zvoleny s ohledem na kurzy přednášené na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií FSS MU a PrF MU a s ohledem na odborné zaměření členů Centra. Dle těchto panelů je členěn i bulletin, který právě čtete.

- 1) Mezinárodní trestní soudnictví
- 2) Evropský systém ochrany lidských práv
- 3) Zahraniční politika a lidská práva
- 4) Česká republika a lidská práva

Obsah

„Tento režim se tak snadno opozičních názorů nezbaví“ – rozhovor s předsedou Dělnické strany Tomášem Vandasem |3

1) Mezinárodní trestní soudnictví |4

Nové rozsudky před ICTR

K legalite cíleného zabíjania

Podezření vůči soudánskému rebelovi nepotvrzena

Bude soudánský prezident obviněn z genocidy?

2) Evropský systém ochrany lidských práv |8

Reforma Evropského soudu pro lidská práva: výsledky konference v Interlaken

Porušenie slobody náboženského vyznania zákazom nosenia náboženského oblečenia na verejnosti

Crabtree proti Českej republice – ČR prehrala ďalší spor pred ESLP

3) Zahraniční politika a lidská práva |10

USA zvažujú pristúpenie k Zmluve o zákaze mín

USA začínajú byť čoraz viac kritizované za spôsob vedenia zahraničnej politiky v kontexte ľudských práv

Líbyja je postavená pred novú výzvu pre svoju zahraničnú politiku

HRW: Ratifikujte Úmluvu o dětských vojácích

Lidská práva na Kubě

Jeden svět sa blíží!

4) Česká republika a lidská práva |13

K rozpuštění Dělnické strany

Česká republika přijala Dohovor OSN o právech osob so zdravotným postihnutím

Proběhl 11. ročník Školy lidských práv

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity (IIPS) je nezávislým vědeckým pracovištěm, které se od svého založení v roce 1990 zaměřuje na studium problematiky politického, sociálního, ekonomického a právního vývoje společnosti. IIPS se aktivně podílí na veřejné diskusi pořádáním konferencí, výzkumem či vydáváním publikací.

„Tento režim se tak snadno opozičních názorů nezavírá“

rozhovor s předsedou zrušené Dělnické strany Tomášem Vandasem

Tomáš Vandas patří mezi zakládající členy Dělnické strany a je současným lídrem Dělnické strany sociální spravedlnosti. Původně vystudoval průmyslovou školu, nyní studuje sociální a masovou komunikaci. Koncem 80. a na počátku 90. let pracoval u Dopravního podniku hl. m. Prahy, později se z důvodu nespokojenosti s polistopadovým vývojem začal angažovat v SPR-RSČ. V roce 2003 spoluzakládal Dělnickou stranu a ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2009 byl v čele její kandidátky. Po rozpuštění strany Nejvyšším správním soudem oznámil svou kandidaturu v parlamentních volbách pod hlavičkou Dělnické strany sociální spravedlnosti (DSSS).

CLP: Proč jste se nenechal při řízení zastoupit advokátem?

TV: Považoval jsem to za zbytečné. Musíte si uvědomit, že v případě Dělnické strany nešlo o klasický soudní spor, ale o spor politický. A kdo jiný, než předseda strany, může skutečně důkladně vysvětlit fungování strany a vnitřní mechanismy řízení? Podle mého názoru by případná účast advokáta verdikt soudu nezměnila. Tady bylo rozhodnuto již dávno předem.

Očekáváte, že se vláda pokusí iniciovat zákaz i nové Dělnické strany sociální spravedlnosti, do které podle zpráv médií přešla polovina členů DS a za kterou údajně budete kandidovat v parlamentních volbách?

V této zemi nemůžete vyloučit nic. Ale bylo by absurdní zakazovat další politickou stranu jenom proto, že do ní přechází členská základna Dělnické strany. Nicméně, pokud si tento režim myslí, že se takto zbaví opozičních názorů, je naivnější, než jsem předpokládal. My budeme

vždy o krok dopředu, takže ani případný další zákaz nás neodradí. To by musel parlament přijmout zákon, že se Vandas a spol. nesmí aktivně politicky angažovat.

Tvrdíte, že rozpuštění vás nijak nepoškodí, protože budete bez problému pokračovat v jiné straně. Nemůže vám ale přece jenom uškodit autoritou soudu zaštitěný cejch politiků spjatých s neonacismem?

Víte, nepohodlným názorům a jejich nositelům se vždy v minulosti dával a vypaloval cejch. Pak se ale změnila doba a ze špatných názorů se staly rázem dobré. Pro mě není rozhodující verdikt soudu, který je bezpochyby politicky motivovaný, ale názor občanů. A mohu Vás ubezpečit, že po verdiktu jsme byli doslova zaplaveni podporou a vzkazy, abychom vydrželi a nenechali se odradit. A obdržené přihlášky do nové strany také tuto podporu signalizují.

Skutečně věříte tomu, že žádný Národní odpor reálně neexistuje?

A Vy jste ho někdy někde viděl? Já znám pouze webové stránky, nic víc.

Nepovede podle Vás rozpuštění DS k radikalizaci neonacistické scény?

A co to je neonacistická scéna? Jsou to lidé, kteří nechtějí mlčet k tomu, co se zde děje? Dnes je totiž velkým problémem to, že každý názor, který není politicky korektní, je okamžitě označen za extremistický a neonacistický. Nakonec to dopadne tak, že devadesát procent tohoto národa bude označeno neonacisty, protože kritizuje vládnoucí mafii a korupčníky. Co se týká Dělnické strany sociální spravedlnosti, my budeme i nadále nekompromisní a budeme trvat na svých názorech. Jestli to někdo posoudí jako radikalismus, to už je jiná věc.

Jaký typ strany by měl být podle vás soudy zakazován? Které strany jsou už podle vás v demokratické společnosti nepřijatelné? Nebo si myslíte, že by měly mít právo kandidovat a fungovat absolutně všechny strany?

V demokracii by především měla platit svoboda slova a projevu. Jakékoliv omezování je nepřijatelné. Pochopil bych, pokud by existovala strana, jenž by hlásala násilné převzetí moci, ozbrojený převrat a také by svůj program potvrzovala třeba teroristickými činy. Pak se bavme o tom, jak je demokracie ohrožena. Ale dřív ne.

1) Mezinárodní trestní soudnictví

Nové rozsudky pred ICTR

Katarína Šipulová

V priebehu februára 2010 vyniesol Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu (ICTR) dva očakávané rozsudky v prípadoch Ehrem Setako a Tharcisse Muvunyi.

Ehrem Setako, bývalá hlava Oddelenia pre právne vzťahy rwandského Ministerstva obrany, čelil žalobe v šiestich bodoch z genocídy, zločinov proti ľudskosti a vojnových zločinov. Vojenský plukovník bol zodpovedný za vyzbrojenie a vycvičenie milície Amahundure, ktorých počet sa za výkonu jeho funkcie zvýšil z 80 až na 600 členov. Nariadil budovanie zátaras, ktoré mali po vypuknutí genocídy zabrániť Tutsiom v úteku. Po smrti prezidenta Habyarimanu na stretnutí v Busogu nariadil vyvraždenie Tutsiov a konfiškáciu ich majetku ako akt pomsty. Prokurátor obžaloval Setaku z tréovania a zbrojenia milície Interhamwe a zodpovednosti za zabitie takmer 50 Tutsiov v jeho rodnej oblasti Ruhengeri a v Kigali. Setako bol rozsudkom z 25. februára 2010 odsúdený na 25 rokov väzenia.

Tharcisse Muvunyi predstavuje zaujímavú a pozorne sledovanú kauzu. Jedná sa o historicky prvý prípad ICTR, v ktorom odvolací senát v dosiaľ bezprecedentnom kroku prehlásil prvostupňové rozhodnutie za neplatné a nariadil čiastočnú obnovu konania. Muvunyi, najvyššie postavený vojenský dôstojník v meste Butara, bol pôvodným rozsudkom z roku 2006 odsúdený na 25 rokov väzenia podľa článku 6(1) Štatútu ICTR za priame a verejné povzbudzovanie k spáchaniu genocídy v spojitosti s niekoľkými verejnými mítingmi v prefektúrach Gikonko a Gikore. Podľa článku 6(3) čelil obžalobe vyplývajúcej z jeho funkčného zaradenia ako osoby zodpovednej za to, že neodvrátil hroziaci masaker, ani sa nepokúsil na jeho odvrátenie použiť všetky možné prostriedky, prípadne potrestať páchatelov.

Muvunyi sa odvolal s tvrdením, že senát rozhodujúci v prvej inštancii pochybil v tom, že mu uložil trest nesúmeriteľný s podobnými prípadmi (i), v hodnotení priťažujúcich okolností (ii) a v zlyhaní podať dostatočné odôvodnenie (iii).

Podľa odvolacieho senátu prvostupňový rozsudok vyplýval z nesprávneho posúdenia Muvunyiho znalosti o udalostiach počas genocídy a neschopnosti zabrániť jej, alebo potrestať podriadených. Odvolací senát pri tej prí-

ležitosti pripomenul, že obžaloba pri zámere stíhať osobu za zodpovednosť vyplývajúcu z jej postavenia nadradeného podľa čl. 6(3) musí predložiť relevantné fakty: identifikovať jeho podriadených, ich trestné správanie, reakciu obžalovaného po tom, čo zistil vykonanie trestného činu a konanie obžalovaného, ktoré by sa dalo pokladať za jeho zlyhanie pri odvrátení trestného činu alebo potrestaní podriadených. Preukázanie týchto faktov v rozhodnutí absentovalo, odvolací senát preto prvoinstančný rozsudok pre nedostatky v dokazovaní zvrátil.

Obnovené konanie sa zaoberalo len prejavom v Gikore z roku 1994. Muvunyi v neslávne známej metaforickej reči použil staré rwandské porekadlo (ak sa had zahniezdi v drahej nádobe, neostáva iná možnosť, než nádobu rozbiť, aby ste mohli hada zabiť), ktoré podľa výpovedí niekoľkých svedkov bolo interpretované ako podnet k vyvražďovaniu detí zo zmiešaných manželstiev Hutu a Tutsiov, k rozšíreniu perzekúcií na Hutuov, ktorí nesúhlasili s politikou „Hutu power“, a k všeobecnému posilneniu etnickej neznášanlivosti. Veľká časť rozsudku v obnovenom konaní sa preto týkala posudzovania porekadiel a metaforických prejavov ako priameho nástroja na podnietenie genocídy. Znalci vypovedajúci pred Tribunalom hodnotili práve používanie ľudových metafor ako nebezpečného prostriedku, ktorý má väčší potenciál zaujať publikum zvyknuté komunikovať prevažne ústnou formou, a vzbudiť pocit autoritatívnosti a pravdivosti.

Muvunyi bol napokon novým rozsudkom z 11. februára 2010 odsúdený na 15 rokov väzenia (zohľadňujúc dobu strávenú vo väzbe). Oficiálne úrady v Kigali vyjadrili nespokojnosť s rozsudkom a označili trest za príliš mierny. Nejedná sa o prvú kauzu pred ICTR, ktorá trpela výraznými vadami v dokazovaní. Vzniká tak paradoxný jav - na jednej strane je Tribunal rozhodujúci pod časovým a politickým tlakom kritizovaný za nízky štandard spravodlivého procesu v prvom stupni, na druhej strane zase čelí obvineniam zo strany verejnosti za udeľovanie disproporčne nízkych trestov v dôsledku používania „právnych kľúčiek“.

Zdroje:

The Prosecutor v. Tharcisse Muvunyi, Case No. ICTR-00-55A-T. Rozsudok Senátu II. z 12. 9. 2006, rozsudok odvolacieho senátu z 29. 8. 2008 a rozsudok Senátu III. v obnovenom konaní z 11. 2. 2010.

K legalite cieleného zabíjania

Lenka Popovičová

Koncom januára bol v Dubaji zavraždený Mahmoud al-Mabhouh, jeden z popredných predstaviteľov Hamasu, ktorý mal podľa predstaviteľov Izraela kľúčovú úlohu pri pašovaní zbraní z Iránu do pásma Gazy. Spôsob, akým bola vražda skupinou zatiaľ neznámych útočníkov s falošnými pasmi spáchaná, mnohým pripomenul techniku využívanú Mosadom pri cielených likvidáciach. Okrem špekulácií o tom, či za vraždou stojí Izrael, resp. jeho spravodajská služba Mosad, rozvírila táto udalosť starú debatu o legalite tzv. cieleného zabíjania, využívajúceho (nielen) Izraelom pri odstraňovaní „teroristov“.

Izrael odštartoval oficiálnu politiku cieleného zabíjania po začiatku druhej intifády v roku 2000. Dovtedy bol tento spôsob odstraňovania palestínskych bojovníkov (terminológiou Izraelu – teroristov) využívaný neoficiálne a menej frekventovane.¹ Obete cieleného zabíjania sú najčastejšie odstránené armádou prostredníctvom leteckého zásahu, a to na základe správ informačných služieb. Podľa štatistík izraelskej organizácie B'Tselem bolo v rokoch 2000 – 2008 cielené zlikvidovaných 387 Palestíncov. Priamym objektom likvidácie bolo 234 Palestíncov, ostatní boli náhodnými obeťami (tzv. collateral damage).² Štatistiky Palestínskeho centra pre ľudské práva (Gaza) hovoria o 742 obetiach cielených likvidácií.³ O legalite tejto izraelskej politiky sa vedie neustála debata.

Odporcovia, medzi ktorých patrí napríklad Amnesty International, považujú cielené zabíjanie za mimosúdnu likvidáciu, ktorá je medzinárodným právom zakázaná.⁴ Izrael sa podľa nich dopúšťa porušovania záväzkov plynúcich z medzinárodného práva, konkrétne povinnosti zabezpečiť ochranu práv jednotlivcov nachádzajúcich sa na okupovaných územiach, teda pod jeho efektívnou kontrolou, v jeho jurisdikcii.

Zástancovia cielených likvidácií naopak ospravedlňujú použitie sily právom Izraela na sebaobranu, ktoré je založené obyčajovým právom a čl. 51 Charty OSN. Početné útoky zo strany Hamasu, jeho prehlásenia o ich pokračovaní v budúcnosti a pasivita Rady bezpečnosti OSN dáva Izraelu právo použiť silu proti predstaviteľom a členom Hamasu.⁵

Podľa izraelského Najvyššieho súdu prebieha medzi Izraelom a teroristickými skupinami na okupovaných územiach ozbrojený konflikt, na ktorý sa aplikuje humanitárne právo ako *lex specialis* k právu ľudských práv.⁶ V ozbrojenom konflikte môže dôjsť k derogácii niektorých základných práv, napríklad práva na život. Inak pove-

dané – izraelskí vojaci majú právo zabiť príslušníka nepriateľských skupín operujúcich na okupovaných územiach za predpokladu, že dodržia pravidiel humanitárneho práva. Najvyšší súd Izraela konštatoval, že cielené zabitie môže byť legálne, pokiaľ je jeho objektom komбатant alebo civilista, ktorý sa aktívne a priamo účastní nepriateľských akcií a len kým sa ich účastní. Dobu, po ktorú sa civilista účastní nepriateľských aktivít, však Najvyšší súd vyložil pomerne extenzívne – ako dobu jeho pôsobenia v teroristickej organizácii, pokiaľ sa tá stala jeho „domovom“ a on sa účastní jednotlivých nepriateľských útokov, medzi ktorými sú len krátke obdobia pokoja.⁷ V neposlednom rade musí byť dodržaný princíp proporcionality. To znamená, že cielené zabitie prichádza do úvahy len vtedy, ak cieľ predstavuje dostatočne veľkú hrozbu a izraelské orgány nemajú inú možnosť, akou je napríklad zatknutie a následný súdny proces. Najvyšší súd tak vymedzil určité mantinely vyplývajúce z medzinárodného humanitárneho práva, ktoré musí izraelská vláda pri aplikovaní politiky cielených likvidácií dodržiavať. Za ich naplnenia považuje Najvyšší súd cielené zabitie za legálne.

Tvrdenie Najvyššieho súdu o použiteľnosti noriem humanitárneho práva obстоjí v svetle súčasného medzinárodného práva z nasledujúcich dôvodov. Podľa rozhodnutia ICTY vo veci Tadić je tento súbor noriem aplikovateľný v situácii ozbrojeného konfliktu – tzn. konfliktu, v ktorom boje dosahujú určitú minimálnu intenzitu a aktér, ktorý nie je štátom (v danom prípade Hamas), je dostatočne organizovaný.⁸ Podľa ICTY je požadovaná intenzita naplnená už vtedy, keď samotné policajné

sily státu nie sú schopné potlačiť nepokoje, následkom čoho vznikne potreba mobilizovať armádu.⁹ K tomuto v nami sledovanom prípade dochádza pomerne často. Humanitárne právo je pritom aplikovateľné od začiatku konfliktu, až do chvíle, kedy dôjde k ukončeniu vojenských operácií a k dosiahnutiu mieru,¹⁰ k čomu v prípade izraelsko-palestínskeho konfliktu zatiaľ nedošlo. V neposlednom rade je podľa spoločného článku 2 Ženevských konvencií okupácia územia považovaná za ekvivalent ozbrojeného konfliktu pre účely aplikácie humanitárneho práva. Preto je možné posudzovať legalitu cieľného zabíjania podľa jeho noriem.

Vráťme sa ale späť k vražde Mabhouha v Dubaji. Aj v prípade, že by bola politika cieľného zabíjania za určitých podmienok legálna a Mabhouh naplnil kritéria legitímneho cieľa podľa humanitárneho práva, nie je možné ju uplatňovať na území iného štátu bez súhlasu jeho orgánov. Ak by za likvidáciou skutočne stál Izrael, jednalo by sa o narušenie suverenity Spojených arabských emirátov, ktoré je v rozpore s medzinárodným právom. Podobného narušenia suverenity sa Izrael dopustil v roku 1960, keď na území Argentíny pomocou agentov Mosaďdu a Shin Bet zajal a následne previezol do Izraela nacistického zločinca Adolfa Eichmanna. Z tohto pohľadu je dubajská vražda pravdepodobne právne neobhájiteľná.

Podezrení vŕči súdanskému rebelovi nepotvrzena

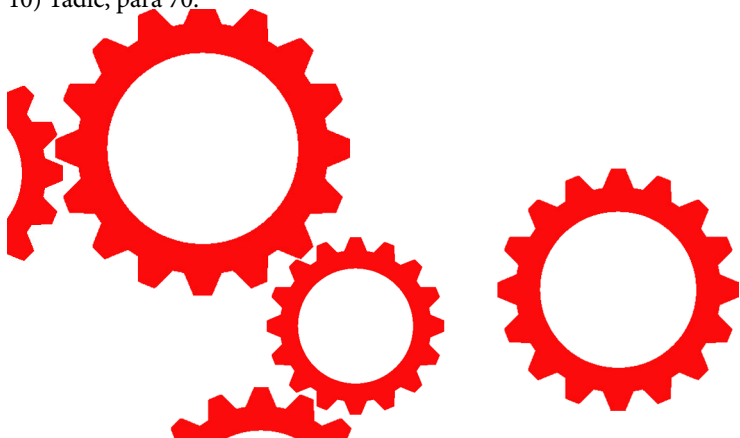
Lubomír Majerčík

Vyšetřovací senát Mezinárodního trestního soudu (ICC) odmítl potvrdit obvinění proti Bahar Idriss Abu Gardovi, podle nichž byl tento súdanský rebel zodpovědný za válečné zločiny (násilné činy; vedení útoku proti personálu mírových operací, plnění). Dopustit se jich měl v rámci útoku na základnu Haskanita mírové mise Africké unie AMIS. Podle vyšetřovacího senátu se ale nepodařilo najít dostatečné důkazy nasvědčující tomu, že by se byl Abu Garda podílel na tomto útoku.

Útoky na mírové mise jsou obzvlášť závažné, neboť ohrožují jednak místní komunity, které mají být misí chráněné, jednak představují útok na mezinárodní společenství jako takové, jež o vyslání mise rozhodlo. Podobně tomu bylo i v případě mise AMIS, která se po tomto útoku ze základny Haskanita stáhla. Přestože vyšetřovací senát nenašel dostatek důkazů k potvrzení obvinění proti Abu Gardovi, a tím pádem k pokračování jeho případu do fáze hlavního líčení, nic prokurátorovi nebrání podat novou žádost o potvrzení obvinění na základě dodatečně získaných důkazů nebo se proti současnému rozhodnutí odvolat. Situace v Súdánu je díky otázce, jestli tam docházelo ke genocidě, mediálně velmi sledována. O to víc je od ICC odvážné, že se nebál případ Abu Gardy odmítnout. Na jedné straně sice mohl ICC doposud tvr-

Poznámky:

- 1) Viz <http://news.bbc.co.uk/2/hi/1258187.stm>.
- 2) Viz <http://www.btselem.org/english/statistics/Casualties.asp>.
- 3) Viz <http://www.pchrgaza.org/alaqsaintifada.html>.
- 4) Amnesty International, Israel and the Occupied Territories: Israel Must End its Policy of Assassinations, 4 July 2003, AI Index: MDE 15/056/2003 [<http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE15/056/2003/en/16f1eef4-d6bd-11dd-ab95-a13b602c0642/mde150562003en.html>].
- 5) Patel, M. Israel's Targeted Killings of Hamas Leaders. ASIL Insight 2004. Viz <http://www.asil.org/insights/insigh133.htm>.
- 6) Rozhodnutí izraelského Nejvyššího soudu HCJ 769/02 z dne 11. 12. 2005, The Public Committee against Torture in Israel v. The Government of Israel, ods. 18. Dostupné na http://www.btselem.org/english/Legal_Documents/HCJ_769_02_20061214_Targeted_killing_Ruling.pdf.
- 7) Odstavec 39 rozhodnutí HCJ 769/02.
- 8) Prosecutor v. Duško Tadić aka „Dule“ (Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction) IT-94-1 (2. October 1995), para 70 [ďalej „Tadić“].
- 9) Prosecutor v. Limaj, Bala and Musliu (Trial Judgement) IT-03-66-T (30 November 2005), paras 88–89 a 135–170.
- 10) Tadić, para 70.

dit, že rozdáva spravodlivé oběma stranám – zde šlo o případ protivládních rebelů, jeho odmítnutím byl však tento argument oslaben. Na druhou stranu získal na kredibilitě tím, že ukázal, že nepotřebuje odsoudit kohokoli, na koho padne podezření.

Abú Garda se před Mezinárodní trestní soud v minulém roce dostavil dobrovolně sám. Situaci v Súdánu se ICC zabývá už od roku 2005, kdy oznámení o této situaci podala Rada bezpečnosti OSN na základě rezoluce 1593. V rámci této situace byly vydány tři zatykače – proti Ahmadu Harunovi, Ali Kushaybovi a prezidentu Súdánu Omaru Al Bašírovi, všichni tři jsou nadále na svobodě.

Zdroje:

<http://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc819602.pdf>

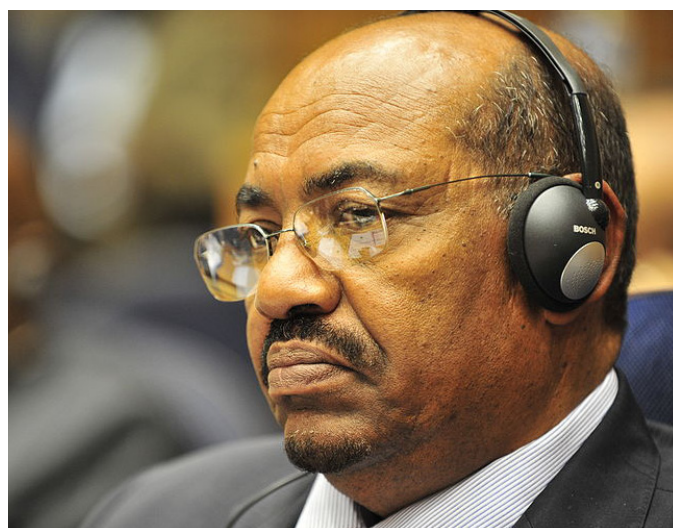
Bude súdánský prezident obviněn z genocidy?

Lubomír Majerčík

Přestože lze často v médiích (například v týdeníku Respekt) slyšet o tom, že v Súdánu probíhala nebo dokonce stále probíhá genocida, tento závěr není zdaleka tak jednoznačný. Po třech letech vyšetřování situace v Súdánu požádal v roce 2008 prokurátor ICC, aby vyšetřovací senát vydal zatykač na súdánského prezidenta Al Bašíra. Ten se měl v súdánském regionu Dárfúr dopustit zločinů proti lidskosti, válečných zločinů a genocidy. K velkému překvapení ale v loňském březnu vydal vyšetřovací senát zatykač pouze, pokud jde o válečné zločiny a zločiny proti lidskosti. V případě zločinu genocidy však dospěl k názoru, že nebyl předložen dostatek důkazů, které by nasvědčovaly, že Bašír měl v úmyslu genocidu spáchat. I přesto se jednalo o historické rozhodnutí, kdy byl poprvé ICC vydán zatykač na hlavu státu.

Letos v únoru toto rozhodnutí přezkoumal odvolací senát a v bodě genocidy ho vrátil zpátky vyšetřovacímu senátu s tím, že pochybil a má nově rozhodnout. Nijak při tom neposuzoval, zda je Bašír skutečně za genocidu odpovědný nebo ne, pouze napadl způsob, jakým vyšetřovací senát dospěl k názoru, že ohledně genocidy nemá být proti Bašírovi vydaný zatykač. Vyšetřovací senát namítl, že vyžadovat prokázání genocidního úmyslu je ve fázi vydávání zatykače předčasné. Takto vysoké kritérium se posuzuje až ve fázi hlavního líčení, nyní pouze stačí prokázat důvodné podezření.

Není proto stále vyloučeno, že Bašír bude opravdu stíha-

Zdroj: Wiki

ný i za genocidu, vyšetřovací senát se musí k této otázce znovu vyjádřit. Zároveň není nikde řečeno, že i po novém přezkoumání zůstane nad Bašírem viset hrozba souzení „jenom“ pro válečné zločiny a zločiny proti lidskosti. Jakkoli je pro budoucí případy a rozvoj mezinárodního trestního práva chválné, že byla zvrácena vysoká laťka nasazená vyšetřovacím senátem, v praktické rovině mají tato rozhodnutí pouze zanedbatelný rozměr ve světle toho, že Bašír je na svobodě a chystá se kandidovat v nadcházejících prezidentských volbách.

Zdroje:

<http://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc817969.pdf>

Nová kniha Transatlantické vztahy v době krize

Kniha Transatlantické vztahy v době krize se zabývá podobou současného mocenského uspořádání mezinárodní politiky, kterému vládnou Spojené státy americké a kde se snaží prosadit i Evropa. Teroristické útoky na New York a Washington 11. září 2001 neoslabil dominantní postavení Ameriky, ale předznamenaly období nového mocenského vyvažování mezi oběma stranami Atlantického oceánu. Kniha ukazuje krizi vztahů mezi USA a evropskými mocnostmi v době vlády amerického prezidenta George W. Bushe a pokouší se charakterizovat transatlantickou roztržku z vícero úhlů.

Knihu si můžete objednat na internetových stránkách IIPS MU.

Nová kniha Lidská práva v Evropské unii

IIPS MU vydal ambiciózní publikaci, která se pokouší čtenářům nabídnout vysvětlení celého procesu začleňování problematiky lidských práv do působnosti Evropské unie. Cílem je teoreticky popsat postupné prorůstání vlivu nadnárodní úrovně vlády do tradiční sféry zájmu národních států. Autorem publikace je Mgr. Hubert Smekal, M.A., Ph.D., člen Centra pro lidská práva a demokratizaci IIPS MU a odborný asistent na KMES FSS MU.

Knihu si můžete objednat na internetových stránkách IIPS MU.

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Reforma Evropského soudu pro lidská práva: výsledky konference v Interlaken redakce

Centrum se už reformě ESLP věnovalo v předchozích bulletinech i na specializované konferenci. Tento historický proces dostal nový impuls v polovině února. Došlo k jednomu očekávanému kroku – interlakenské konferenci – a jednomu kroku, v nějž už dlouho nikdo nedoufal – na konferenci uzavřela ratifikační proces 14. protokolu k Evropské úmluvě o lidských právech Ruská federace.

Zpočátku se může zdát ruská ratifikace 14. protokolu jako opatření s hmatatelnějšími výsledky. Nově bude mít jeden soudce pravomoc odmítat jako nepřijatelné stížnosti, u nichž lze rozhodnout bez dalšího zkoumání, což dříve činil výbor tří soudců. A současný výbor tří soudců dostane pravomoc jednomyslným souhlasem rozhodnout i v meritu u repetitivních stížností, čili u těch, kde existuje ustálená judikatura. Toto jsou asi nejpraktičtější opatření, jež mohou opravdu ruce soudců odbřemenit. Nečeká se ale efekt větší než zrychlení o 20 %. Rusko bylo poslední zemí, která blokovala poslední čtyři roky vstup 14. protokolu v platnost. Na plné obrátky se také může rozjet desítky let diskutovaný proces – přistoupení Evropské unie k Evropské úmluvě.

Porušení slobody náboženského vyznania zákazom nosenia náboženského oblečenia na verejnosti

Monika Mareková

Európsky súd pre ľudské práva (ďalej ako „Súd“) vydal 23. februára 2010 rozsudok v prípade Ahmet Arslan a iní proti Turecku,¹ ktorým rozhodol o porušení slobody náboženského vyznania zakotvenej v článku 9 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej ako „Dohovor“) zo strany Turecka.

Prípadoch siahajú až do októbra 1996, kedy sa pán Ahmed Arslan a ďalších 126 spolusťažovateľov, ktorí sú členmi náboženskej skupiny Aczimendi tarikatu, zúčastnilo náboženských obrádov v mešite Kocatepe v Ankare. Počas obrádov kráčali ulicami v oblečení, ktoré pripomína ich prorokov, najmä proroka Mohammeda. Toto čierne oblečenie pozostávalo z turbanu, salvaru (širokých „harémových“ nohavíc), tuniky a palice. Po niekoľkých incidentoch počas toho istého dňa boli zatknutí a vzatí do väzby.

Počas súdneho procesu vedeného proti nim za porušenie protiteroristických zákonov sa k súdu dostavili v ich typickom náboženskom oblečení. Následne boli obvinení a odsúdení za porušenie zákona o nosení pokrývky hlavy a za porušenie zákona o nosení náboženského oblečenia na ve-

Nakolik převáží přínosy (např. finanční) nad náklady (nárůst případů), to lze nyní těžko odhadovat. Především bude nejdříve nutné odstranit spoustu právně technických překážek, což může zabrat několik let. Jak Evropská unie, tak Rada Evropy však projevují nebývalý zájem co nejrychleji tento historický proces dotáhnout do konce.

Samotná interlakenská konference s žádným velkým překvapením nepřišla. Byla zde přijata deklarace, jež je představuje jakousi „cestovní mapu“ k dalším reformním krokům. Pozitivem je, že delegace vyjádřily silnou podporu Soudu a také kladly důraz na vlastní odpovědnost při implementaci nezbytných opatření. Pravdou zůstává, že nápor na Soud by se skutečně výrazně zmírnil, kdyby smluvní státy účinně zapracovaly všechna doporučení Rady Evropy a rozsudky Soudu do svých právních řádů. Za zklamání se považuje, že konference sice konkretizovala reformní kroky, ale mandát na jejich přijetí se pouze přesunul na Výbor ministrů. Podle navržené „cestovní mapy“ budou další opatření přijímána v rozmezí let 2011 až 2019.

Zdroje:

http://www.eda.admin.ch/etc/medialib/downloads/eda-zen/topics/europa/euroc.Par.0133.File.tmp/final_en.pdf

rejnosti mimo náboženské obrady. Ich odvolania boli zamietnuté, preto sa obrátili na Súd s namietaním porušenia článku 9 Dohovoru.

Súd zistil, že dôvod pre odsúdenie sťažovateľov nebol nedostatok rešpektu pred tureckým súdom, ale dôvodom bol spôsob ich oblečenia na verejných priestranstvách otvorených komukoľvek, pri čom bol tento spôsob oblečenia v rozpore so zákonom. Článok 9 Dohovoru zaručuje mimo iné tiež slobodu prejavovať svoje náboženské vyznanie. Táto sloboda môže byť obmedzená v záujme ochrany verejnej bezpečnosti, ochrany verejného poriadku alebo ochrany práv a slobôd iných. Argumentácia tureckých súdov bola ale postavená len na fakte, že odsúdenie sťažovateľov bolo v súlade s platným právom.

Sťažovatelia však boli odsúdení za nosenie náboženského oblečenia na verejnosti otvorenej pre všetkých, nie vo verejných inštitúciách, kde by mohli požiadavky náboženskej neutrality prevažovať nad slobodou prejavovať svoje náboženské vyznanie. Sťažovatelia taktiež nepredstavovali žiadnu hrozbu verejnému poriadku, ani sa nesnažili násilne obracovať na ich vieru okoloidúcich.

Súd prišiel k záveru, že zásah tureckej vlády do slobody sťažovateľov prejavovať svoje náboženské vyznanie nebol nutný a nebol dostatočne odôvodnený rozhodnutím šesť hlavov k jednému. Sudca Sajó vyslovil súhlasné odlišné stano-

visko a sudca Popović nesúhlasné odlišné stanovisko.

Po viacerých rozsudkoch, v ktorých sa Súd priklonil k princípu sekularizmu, ako tomu bolo i v kontroverznom prípade Lautsi proti Taliansku, či v prípade Dahlab proti Švajčiarsku, o ktorých sme v Bulletine písali v minulých číslach, sa Súd opäť raz vyslovil k ochrane slobody prejavovať náboženské vyznanie. Je však potrebné vnímať rozdiel v týchto prípadoch, ktorý ostatne uvádza i Súd vo svojej argumentácii. Pán Ahmet Arslan totiž prejavoval svoje náboženské vyznanie na verejných priestranstvách, zatiaľ čo v prípadoch Lautsi proti Taliansku a Dahlab proti Švajčiarsku išlo o prejavovanie náboženského vyznania v školách, kde je požadované zachovanie náboženskej neutrality a princípu sekularizmu, a tento môže v daných prípadoch prevážiť nad slobodou prejavovať svoje náboženské vyznanie.

Nosenie náboženského oblečenia na verejnosti je v ostatnom čase veľmi často skloňované i vo Francúzsku, kde sa do parlamentu dostal návrh na rozšírenie zákazu nosenia islamskej šatky tzv. burky zo škôl, v ktorých platí od roku 2004, na všetky verejné inštitúcie a verejnú dopravu. Tento návrh je odôvodňovaný snahou o zachovanie dôstojnosti všetkých žien a tiež snahou o ich začlenenie do väčšinovej spoločnosti. Koncom februára dokonca požiadala arabská asociácia žien Arab Women's Solidarity Association o zákaz kandidatúry závojom zahalenej Ilham Moussaid vo francúzskych regionálnych voľbách. Prípad teraz rieši marseillský správny súd.

Poznámky:

1) Podľa <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=41135/98%20%2041135/98&sessionid=47628335&skin=hudoc-en>.

Crabtree proti Českej republike – ČR prehrala ďalší spor pred EŠLP

Lenka Lakotová

Európsky súd pre ľudské práva (ďalej „Súd“) vydal 25. februára 2010 rozsudok vo veci Crabtree proti Českej republike. Sťažovateľ britskej národnosti R. D. Crabtree bol v roku 2003 zadržaný a vzatý do väzby na základe podozrenia zo spáchania trestného činu. Jeho žiadosť o prepustenie na slobodu bola niekoľkokrát zamietnutá, k rozhodnutiu o ponechaní obvineného vo väzbe však po vypršaní trojmesačnej lehoty nedošlo. Sťažovateľ teda pred Súdom mimo iného namietal, že bol v období medzi májom a decembrom 2003 držaný vo väzbe nezákonne. Súd potvrdil nezákonnosť väzby a rozhodol, že došlo k porušeniu článku 5 ods. 1 (c) Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, teda práva na zákonnosť zbavenia slobody. Ústavný súd ČR síce už v roku 2004 rozhodol, že väzba v spomínanom období bola bez právneho

dôvodu, sťažovateľovi však nepriznal odškodnenie, lebo to český právny poriadok v tej dobe neumožňoval. Preto Súd odmietol námietku vlády ČR, že sťažovateľ nie je poškodenou osobou, a priznal mu právo na odškodnenie podľa článku 5 ods. 5 Dohovoru. Crabtree žiadal od Súdu náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 2 000 000 eur, Súd mu priznal čiastku 2000 eur.

Zdroje:

- 1) Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 25. februára 2010 č. 41116/04 Crabtree v. Česká republika <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=crabtree&sessionid=47678179&skin=hudoc-en>.
- 2) Ministerstvo spravodlnosti ČR: Tiskové prohlášení Ministerstva spravodlnosti k rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Crabtree proti České republice <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=311150>.

3) Zahraniční politika a lidská práva

V rámci panelu Zahraniční politika a lidská práva se Lucia Piteřová a Tereza Kubičková soustředily na aktuality spojené s kritikou zahraniční politiky států z hlediska dodržování lidských práv.

USA zvažují přistoupení k Zmluve o zákaze mín

K Zmluve o zákaze použití, skladování, výrobě a transferu protipechotných mín a o ich zničení, která byla podepsána v roce 1997 a vstoupila v platnost v roce 1999, USA nikdy nepřistoupily, což bylo považované za další důkaz unilateralismu USA po konci studené vojny. Prezident Clinton v roce 1998 naznačil, že USA by mohli k této zmluve přistoupit v roce 2006, ale za Bushovy administrativy takáto možnost byla zamítnutá. USA, spolu s Kubou, sú tak jedinými krajinami na západnej hemisfére, ktoré k tejto zmluve nepristúpili. Prezident Obama zahájil prehodnotenie americkej

protimínovej politiky, čo má za následok, že USA možno k zmluve pristúpia. Aj napriek tomu, že USA k Zmluve nepristúpili, od roku 1991 míny nepoužili, od roku 1992 ich prestali vyvážať a od roku 1997 ich prestali vyrábať. Aj napriek tomu USA ešte stále disponujú okolo 10.4 milióna kusov mín, ktoré by mohli byť použité v budúcnosti. Česká republika i Slovensko pristúpili k zmluve v roku 1999. (LP)

Zdroje:

Human Rights Watch (<http://www.hrw.org/en/news/2010/03/01/us-now-s-time-ban-landmines>)

USA začínajú byť čoraz viac kritizované za spôsob vedenia zahraničnej politiky v kontexte ľudských práv

Kritika sa po prvýkrát objavila na jar minulý rok, keď ministerka zahraničných vecí USA Hillary Clintonová počas svojej cesty po Ázii, deklarovala, že ľudské práva nemôžu byť témou, ktorá narušuje bilaterálne vzťahy, či už s Čínou alebo Ruskom. Tým ministerka nepriamo naznačila dŕhoradosť témy ochrany ľudských práv v daných krajinách voči iným záujmom USA. V tejto spojitosti sa hovorí o zmene prístupu H. Clintonovej, ktorá pred tým, ako sa stala ministerkou zahraničných vecí, bola hlavným kritikom praxe čínskej vlády v oblasti ľudských práv. V súčasnosti sa

hovorí o tzv. výnimočnom prístupe USA k Číne v oblasti ľudských práv. H. Clintonová verejne deklarovala, že Čína má iný pohľad a prístup k ľudským právam, čím obhajovala relativizmus ľudských práv. Sklamaním pre ľudskoprávných aktivistov bola aj návštava prezidenta Obamu v Číne, počas ktorej problematika ľudských práv bola zatlačená do úzadia v porovnaní s inými témami. (LP)

Zdroje:

- 1) CNN (<http://www.cnn.com/2009/POLITICS/02/21/clinton.china.asia/>)
- 2) Human Rights Watch (<http://www.hrw.org/en/news/2010/02/19/getting-it-right-china>)

Líbya je postavená pred novú výzvu, aby dokázala, či jej obrat v oblasti zahraničnej politiky a ľudských práv (viď Bulletin 2/2010) myslí vážne, alebo išlo len o gesto

Human Rights Watch poukazuje na súčasný súdny proces s Jamal al-Haji, ktorý bol zadržaný po tom, ako vláde pedložil sťažnosť o porušovaní ľudských práv v Líbyi. Počas jeho väznenia a súdneho procesu došlo k opakovanému porušovaniu jeho práv, napr. práva na spravodlivý súdny proces, ktoré mu má byť garantované na základe Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, ku kto-

rému Líbya pristúpila. Jamal al-Haji, ktorý je dlhodobým kritikom líbyjského režimu, napísal mnoho článkov, v ktorých nekritizoval len Líbyu, ale aj iné demokratické krajiny a ich zahraničnú politiku za to, že Qaddáfího režim podporujú. Human Rights Watch žiada, aby Jamal al-Haji bol ihneď prepustený, keďže neexistuje legitímny dôvod, na základe ktorého bol zatknutý a má byť súdený. (LP)

Zdroje:

Human Rights Watch (<http://www.hrw.org/en/news/2010/03/03/libya-free-critic-rights-violations>)

HRW: Ratifikujte Úmluvu o dětských vojácích

Organizace Human Rights Watch přichází s kampaní na podporu celosvětového zamezení rekrutování dětských vojáků. Na svých stránkách uveřejnila podpisovou akci podobnou těm, jaké v českém prostředí dělá Amnesty International.

Systém psaní dopisů, tzv. urgentních apelů (urgent appeals), zodpovědným autoritám je známou praktikou Amnesty International. HRW tentokrát přichází s obdobnou podpisovou akcí. Na [internetové adrese organizace](#) je možné připojit se k petici adresované představitelům při OSN Baham, Mauritánie, Konga, Íránu, Nigeru a dalším zástupcům zemí, které dosud neratifikovaly Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů. Česká republika ratifikovala Opční protokol v roce 2001, Slovensko v roce 2006. Česká republika ale na rozdíl od Slovenska a dalších 135 smluvních stran doposud neratifikovala Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie.

Lidská práva na Kubě

Českými sdělovacími prostředky prolétla na konci února zpráva, že v kubánském vězení po 85 dnech hladovky zemřel tamní disident Orlando Zapata. Od počátku 70. let se jedná o prvního disidenta, který na Kubě ve vězení zemřel. Zapata vyhlásil hladovku na protest proti špatným podmínkám ve vězení.

Amnesty International (AI) na tuto událost zareagovala výzvou kubánskému prezidentu Raúlů Castrovi, aby neprodleně propustil všechny vězně svědomí, kteří jsou v současnosti na Kubě zadržováni. AI dále žádá zahájení vyšetřování případu a zodpovězení otázky, zda k úmrtí došlo v důsledku špatného zacházení s vězněm.

Americká ministryně zahraničí Hillary Clintonová vyjádřila soustrast Zapatově rodině. Clintonová si také dovolila znovu připomenout závažné námitky k činnosti kubánské vlády ze strany USA. Podle jejích slov prý USA důsledně žádaly, aby byla Zapatovi poskytnuta lékařská péče.

Španělsko, jindy evropský zastánce otevřeného přístupu ke Kubě, se přidalo na stranu kritiků režimu na Kubě. V současné době předsedající země EU obdobně žádá propuštění všech kubánských politických vězňů. Španělský premiér José Zapatero tvrdí, že si dovede představit útrapy kubánských disidentů. Celá mezinárodní komunita podle jeho názoru musí žádat, aby kubánská vláda osvobodila všechny vězně svědomí a respektovala lidská práva.

V roce 2000 byl Protokol o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů přijat v OSN jako nástroj pro celosvětové zabránění nasazení dětí mladších 18 let ve válečném stavu nebo jejich nucenému verbování do ozbrojených sil nebo skupin. Podle údajů HRW dětští vojáci dosud bojují minimálně ve 14 zemích. Chlapci i dívky jsou díky náchylnosti k podlehnutí manipulaci využíváni jako nelítostní bojovníci. Často jsou vystaveni násilí a krutému zacházení. Dvě třetiny zemí Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte ratifikovaly, stále však zůstává 61 zemí, které se k tomuto důležitému dokumentu nepřipojily.

Těžiště činnosti organizace HRW leží z větší části v přípravě studií o stavu lidských práv a upozorňování na jednotlivé fenomény, které mají negativní vliv na lidskoprávní situaci ve světě. Pod záhlavím Take Action kromě Ratify Child Soldiers Treaty můžete najít i další kampaně, např. Zastavte dětskou práci na polích v USA, Reformujte Mezinárodní olympijský výbor nebo Spravedlnost v případě Natalie Estemirové. Více informací můžete najít [zde](#). (TK)

Situace disidentů na Kubě je také součástí české zahraniční politiky. Oproti španělské cestě dialogu s Kubou, razí Česká republika spíše cestu naprosté izolace Kuby jako metodu vedoucí ke změně tamního režimu. Česká

diplomacie se vždy odvolávala na bohaté historické zkušenosti s totalitní formou vlády na vlastním území. V případě Orlanda Zapaty se Ministerstvo zahraničí ČR připojilo k celounijní výzvě tlumočené ústy španělského předsedy vlády. Na svých stránkách navíc vyzývá kubánskou vládu, „aby co nejdříve přistoupila k ratifikaci Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, ke které se zavázala svým podpisem v roce 2008, a zanechala pronásledování těch, kteří nenásilně usilují o lidská práva a demokratické změny v zemi.“ (MZV ČR 2010)

Sám kubánský prezident Castro překvapil celý svět, když prohlásil, že kubánské autority litují tohoto incidentu. Světové tiskové agentury označují takový projev lítosti za bezprecedentní i z toho důvodu, že Kuba většinou k

problematické situace svých disidentů mlčí. Na zprávy o zlepšení životních podmínek vězněných kubánských disidentů se však zatím jen čeká. (TK)

Zdroje:

- 1) France 24. Dissident prisoner's death spurs international outcry. 25. 2. 2010, (<http://www.france24.com/en/20100225-dissident-orlando-zapata-death-hunger-strike-international-outcry-zapatero>)
- 2) MZV ČR. Prohlášení MZV k úmrtí kubánského politického vězně. 25. 2. 2010, (http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2010_02_25_prohlaseni_umrti_kubanskeho_vezne.html)
- 3) Reuters. U.S. regrets death of Cuban political prisoner. 25. 2. 2010, (<http://www.reuters.com/article/idUSTRE61O4DM20100225>)

Jeden svět sa blíži!

Týmito slovy chcú organizátori filmového festivalu o ľudských právach prilákať pozornosť širokej verejnosti. Festival Jeden svet sa koná od 10. do 18. marca 2010 v Prahe a následne v 29 mestách v ČR. V Brně sa festival bude konať od 22. do 30. marca 2010. Jeden svet je najväčším ľudskoprávnym festivalom v Európe.

Tohtoročný festival bude dvanástym v poradí a organizátori pre divákov pripravili bohatý program. Počas festivalu bude predstavených 101 dokumentov venovaných problematike ľudských práv z viac ako 30 krajín. Na stránkach podujatia, www.jedensvet.cz, sú niektoré filmy zamerané na ľudskoprávnu problematiku k dispozícii online. Medzi týmito snímkami sú napríklad víťazný film minuloročného festivalu Pod úrovňou moře, alebo iné úspešné filmy z predošlých ročníkov festivalu, napríklad Afgánske ženy za volantem, Čas hlupákov, Japonský príbeh lásky a nenávisť, či snímok Barcelona nebo smrt.

Festivalu sa zúčastnia aj desiatky zahraničných hostí, režiséri a hlavné postavy niektorých dokumentárnych filmov. Na tohtoročnom ročníku bude predstavená aj novinka, ktorou je program „Získej diváky“, do ktorého sa po registrácii na webových stránkach festivalu môže zapojiť aj široká verejnosť. Súťaž spočíva v hlasovaní o najlepší film zo špeciálnej ponuky šestnástich filmov, ktoré sú označené „Promítej i ty“. Na základe hlasovania budú vybrané tri filmy s najväčším počtom hlasov, ktoré si bude možné už od mája bezplatne zapožičať za účelom premietania pre verejnosť, napríklad vo vašej obľúbenej kaviarni, škole, klube alebo u vás doma v obývačke. Organizátori zabezpečia distribučné práva pre dané snímky. Viac o podmienkach zapožičania filmov a premietania na stránkach festivalu v sekcii „Získej diváky“. Toto je zaujímavý spô-

sob, akým sa dá ďalej šíriť do povedomia verejnosti problematika ľudských práv. Samy organizátori veria, že toto je možný spôsob ako získať viac ľudí pre dobro vecí.

Na záver festivalu budú vyhodnotené najlepšie filmy v tradične dvoch hlavných kategóriách – Hlavní soutěž a Máte právo vědět a vo vedľajších kategóriách, ktorými na tomto ročníku festivalu sú – Zaostřeno na Írán, Zelené výzvy, Panorama, Snášenliví – nesnášenliví, Ženským hlasem, Za svým snem a České dokumenty. Jeden z filmov bude ocenený Zvláštnou cenou, ktorá bude udelená filmu, ktorý výnimočne prispieva k ochrane ľudských práv. Tento film bude vybraný z pomedzi všetkých filmov špeciálnou porotou, ktorej čestným predsedom je Václav Havel. Viac informácií o predpredaji vstupeniek a o programe nájdete na stránkach www.jedensvet.cz. (LP)

Partneři bulletinu

gp global
politics

www.globalpolitics.cz

politica
mundi

<http://politicamundi.blogspot.com>

4) Česká republika a lidská práva

K rozpuštění Dělnické strany

Ladislav Vyhnánek

Dne 17. února 2010 rozhodl Nejvyšší správní soud o rozpuštění Dělnické strany. Jde o první případ v historii České republiky, kdy došlo k rozpuštění politické strany kvůli povaze její činnosti (v dřívějších případech šlo o strany nevyvíjející žádnou činnost). Rozsudek rozpouštějící politickou stranu má přirozeně neopominutelné lidskoprávní aspekty. Na jedné straně stojí politická strana zaštiťující se sdružovacím právem, garantovaným v každém moderním lidskoprávním katalogu, na straně druhé pak mohou stát jednotlivci či celé skupiny obyvatel, jejichž základní práva mohou být činností ohrožena. Nejvyšší správní soud však nyní jasně řekl, že pokud politická strana sdružovací právo zneužívá (srov. čl. 17 EÚLP) a ohrožuje práva jiných, je nutné jeho omezení. Naše postřehy týkající se tohoto přelomového rozsudku jsme konfrontovali přímo s Vojtěchem Šimíčkem, předsedou senátu zabývajícím se politickými stranami.

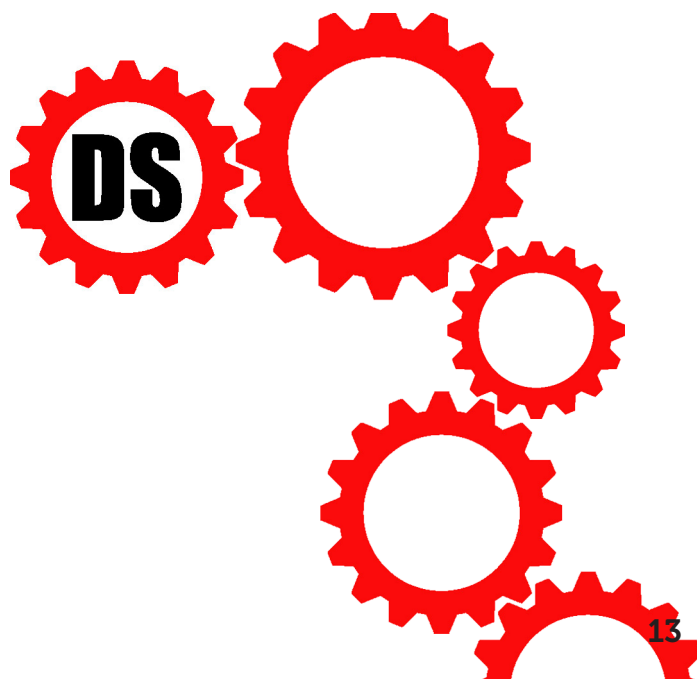
Ačkoliv je tento rozsudek označován – koneckonců i v předchozím odstavci – za přelomový, Vojtěch Šimíček se takovému označení brání. Za mnohem důležitější považuje rozsudek nazývaný Dělnická strana I (Pst 1/2008), jímž Nejvyšší správní soud minulý rok návrh vlády na rozpuštění Dělnické strany zamítl. Tento svůj zdánlivě paradoxní názor dokládá úvahami o obecném významu rozsudku. „Zatímco první rozsudek vymezil podmínky, za nichž jde v České republice jako v demokratickém právním státě rozpustit politickou stranu, druhý tyto podmínky pouze aplikoval na konkrétní případ,“ říká Šimíček.

Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že všechny podmínky pro rozpuštění politické strany byly splněny: 1) zjištěné chování Dělnické strany bylo protiprávní, 2) bylo této straně přičitatelné, 3) představovalo dostatečně bezprostřední hrozbu pro demokratický právní stát a 4) rozpuštění bylo proporcionálním krokem. Podle Vojtěcha Šimíčka však rozhodnutí o splnění některých podmínek předcházela rozsáhlá debata. Zcela jasné tak bylo pouze to, že celá řada aktivit Dělnické strany byla protiprávní a že šlo o jednání, které je straně přičitatelné. Zde se soud opřel především o prokázanou spolupráci s Národním odporem a Autorními nacionalisty (velká část rozsudku se zabývá právě zmapováním vztahů na české extrémní pravici), jejichž představitelé zaujímali např. ve

volbách do Evropského parlamentu čelná místa na kandidátkách Dělnické strany, dostávali značný prostor ve stranickém tisku apod. Soud se zde „nenechal zmást“ tím, že k některým protiprávním aktivitám (např. „bitvě o Janov“) nedocházelo formálně pod hlavičkou Dělnické strany.

Obtížnější však dle Vojtěcha Šimíčka bylo posouzení, zda protiprávní aktivity Dělnické strany představují bezprostřední riziko pro demokracii. Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že ačkoliv na celostátní úrovni takové riziko zatím neexistuje, je Dělnická strana díky tomu, že v podstatě zastřešuje všechny relevantní extrémně pravicové a neonacistické organizace, na lokální úrovni schopna motivovat k násilí proti určitým reálně ohroženým skupinám obyvatel. V tomto kontextu si nelze nevzpomenout na tzv. bitvu o Janov, která by bez zásahu stovek policistů velmi pravděpodobně neobešla bez obětí na životech, pochod v Přerově či aktivity Dělnické strany na Slovensku.

Poměrně kontroverzní byla podle Vojtěcha Šimíčka i otázka proporcionality zásahu – soud se zabýval např. otázkou, zda by nepostačovalo činnost Dělnické strany pozastavit. Nakonec však Soud tuto možnost odmítl. Velmi palčivou a diskutovanou byla i další otázka, která přímo nesouvisí s algoritmem rozpuštění politické strany, a to překážka věci rozhodnuté. Podle Vojtěcha Šimíčka šlo vůbec o nejsložitější problém, se kterým byli soudci konfrontováni. Tím, že Nejvyšší správní soud o rozpuštění Dělnické strany již jednou rozhodoval, si totiž zavřel dveře k podrobnému hodnocení udá-

lostí, na nichž vláda postavila svůj tehdejší návrh (např. bezkonkurenčně nejznámější akce – již zmíněná „bitva o Janov“). Nejvyšší správní soud však od hodnocení dřívějších aktivit zcela neustoupil; novější činy totiž hodnotil v kontextu těch starších, což mu dovolilo učinit závěr o dlouhodobém a systematickém směřování strany k potlačování základních práv.

Právě tyto sporné otázky s nejvyšší pravděpodobností budou podrobeny přezkumu Ústavním soudem či případně Evropským soudem pro lidská práva. Výsledek těchto řízení je přitom poměrně těžké předvídat. Ústavní soud České republiky totiž bude o podobném návrhu rozhodovat vůbec poprvé ve své historii a Evropský soud pro lidská práva pak doposud posvětil rozpuštění politických stran vnitrostátními orgány (ve věcech Refah Partisi proti Turecku a Batasuna a Herri Batasuna proti Španělsku). Pokud Dělnická strana neuspěje již

u Ústavního soudu, bude výsledek do značné míry záviset na tom, nakolik štrasburští soudci uvidí podobnost mezi kauzou Dělnické strany a rozpuštěním baskické extremistické strany Batasuna; právě o závěry obsažené v tomto rozsudku se totiž senát vedený Vojtěchem Šimíčkem ve svém rozsudku opíral.

Zdroje:

- 1) Rozsudek NSS ze dne 17. 2. 2010, Pst 1/2009, (www.nssoud.cz)
- 2) Rozsudek NSS ze dne 4. 3. 2009, Pst 1/2008, (www.nssoud.cz)
- 3) Rozsudek ESLP ze dne 13. 2. 2003, Refah Partisi proti Turecku, (www.echr.coe.int)
- 4) Rozsudek ESLP ze dne 30. 6. 2009, Batasuna a Herri Batasuna proti Španělsku, (www.echr.coe.int)
- 5) Rozhovor s Vojtěchem Šimíčkem

Česká republika přijala Dohovor OSN o právech osob so zdravotním postižením

Alžbeta Kondelová

V polovici februára 2010 bol v Zbierke medzinárodných zmlúv vyhlásený Dohovor o právach osôb so zdravotným postižením (Úmluva o právach osôb se zdravotním postižením). Definitívne sa týmto momentom zavŕšil ratifikačný proces a ľudskoprávny dokument sa stal platnou súčasťou českého právneho poriadku. Dohovor, vypracovaný na pôde OSN, prináša zásadné zmeny, ktoré by mali odstrániť diskrimináciu a zlepšiť kvalitu života ľudí so zdravotným postižením. Zaručuje rešpektovanie ich prirodzenej dôstojnosti, osobnej nezávislosti, plné a účinné zapojenie do spoločnosti či rovnosť príležitostí.

Česká republika je ako zmluvná strana viazaná k prijatiu zodpovedajúcich legislatívnych, administratívnych a iných opatrení pre realizáciu práv obsiahnutých v dohovore. Zároveň je povinná zmeniť či zrušiť tie predpisy, ktoré sú s ním v rozpore. Dohovor by mal zásadným spôsobom ovplyvniť napríklad inštitút zbavovania spôsobilosti na právne úkony, nakoľko čl. 12 garantuje ľuďom so zdravotným postižením rovnoprávne postavenie s ostatnými a právnu spôsobilosť vo všetkých oblastiach života. V problematike školstva (čl. 24) je kladený dôraz na rozvoj inkluzívneho vzdelávania. Zmluvné štáty by tak mali zaistiť zapojenie detí s telesným postižením do všeobecného vzdelávacieho systému, namiesto súčasných špeciálnych škôl.

Ďalšou významnou oblasťou, ktorú dohovor upravuje, je účasť na verejnom a politickom živote. Čl. 29 garantuje ľuďom s telesným postižením predovšetkým právo a možnosť voliť a byť volený. Problematiku volebného práva osôb zbavených spôsobilosti v súčasnej dobe prejednáva aj Ústavný súd. V tomto bode dohovoru by teda už čoskoro mohlo dôjsť k nápravným opatreniam.

Dokument ďalej zmieňuje napríklad garanciu práva na súkromie, prácu, slobodu prejavu a informovanosť, zaisťovanie osobnej mobility, účasť na kultúrnom živote alebo športových podujatiach.

Na realizáciu opatrení má dohliadať Výbor pre práva osôb so zdravotným postižením. Každá zmluvná strana je do dvoch rokov od prístupu povinná predložiť výboru správu o opatreniach prijatých za účelom plnenia záväzkov a následne bilancovať svoju činnosť minimálne raz za štyri roky. Česká republika ani Slovensko stále neratifikovali opčný protokol k tomuto dohovore. Slovensko zatiaľ neratifikovalo ani samotný dohovor.

Zdroje:

- 1) Úmluva o právach osôb se zdravotním postižením, <http://www.kvalitavpraxi.cz/res/data/013/001563.pdf>
- 2) Liga lidských práv: Česká republika přijala novou lidskoprávní úmluvu, teď musí radikálně změnit zákony, <http://www.llp.cz/cz/tiskove-zpravy/ceska-republika-prijala-novou-lidskopravni-umluvu-ted-musi-radikalne-zmenit-zakony-z394>

Proběhl 11. ročník Školy lidských práv

Ivan Prouza

Významná únorová událost v lidskoprávní sféře, alespoň co se týče studia, se uskutečnila 14. až 19. v hotelu Kozí Horka v Brně. Jednalo se o již tradiční intenzivní kurz zaměřený na lidská práva v rovině jak teoretické, tak především na jejich praktické uplatnění. Na studenty práv z Brna, Prahy, Olomouce i Plzně čekal pestrý program, velmi zajímaví hosté a přátelská atmosféra. V tomto článku bych velmi rád přiblížil alespoň střípky toho, v jakém duchu se tato jedinečná akce nesla a co vlastně mohli budoucí právníci ze všech koutů ČR na Škole lidských práv zažít.

Pětidenní „lidskoprávní maraton“ zahájil v neděli večer svým blokem o etice a právu Vítězslav Dohnal, jeden z hlavních organizátorů a člen sdružení Public Interest Lawyers Association, jež v rámci své činnosti pořádá právě Školu lidských práv a další podobné projekty. Dalšího dne měli účastníci možnost pracovat na svých komunikačních dovednostech a projevu s psychologem Janem Gruberem. Pomocí scének a podobně interaktivních metod si studenti osvojovali především praktické dovednosti. „Dřív by mě nenapadlo, jak moc je vztah mezi právníkem a jeho klientem ovlivněn neverbálními projevy,“ podivuje se Adéla Kačarová, jedna z účastnic Školy. V programu dále pokračovaly právníčky z Ligy lidských práv, jež přiblížily právní aspekty kontaktu s policií a nedostatky v právní úpravě vyšetřování trestných činů a přestupků policistů, načež došlo i na řešení reálných případů omezování lidských práv a aplikaci získaných znalostí. Den uzavřela prezentace občanského sdružení Fokus, jež pomáhá duševně nemocným lidem se začleněním ve společnosti.

Předseda Ústavního soudu ČR JUDr. Pavel Rychetský

V úterý program pokračuje a znovu se vrací Liga lidských práv, tentokrát se zaměřením na práva pacientů, lékařské tajemství, udělování souhlasu s lékařským zákrokem a právo na informace o zdravotním stavu. Od lidských práv ve zdravotnictví se přesouvá pozornost k problematice kácení stromů pod vedením právního experta Lukáše Matějky z občanského sdružení Arnika. Vrcholem dne bylo slibované večerní setkání s výjimečnou osobností, právníkem s opravdu barvitou kariérou a úctyhodnými zkušenostmi, předsedou Ústavního soudu Pavlem Rychetským. Po jeho úvodní přednášce následovala beseda, v níž se nezapomněl vyjádřit kupříkladu k často přemílanému aktivismu soudců, avšak došlo i na mimoprávní dotazy, směřující k politice či osobnímu životu.

Ve středu nastal čas na simulované správní řízení, v němž si všichni pod taktovkou právníků z Ekologického právního servisu (EPS) dle svých fiktivních rolí vyzkoušeli, jak mohou probíhat jednání o výstavbě nového obchodního komplexu. Michal Čermák z Kanceláře veřejného ochránce práv následně poreferoval velmi vtipně o diskriminaci.

Poslední den Školy se program vrací tam, kde začal, a Vítězslav Dohnal se zabývá etikou, přesněji řečeno etickým kodexem České advokátní komory a kárným řízením s advokáty. Studenti měli možnost sestavit vlastní etický kodex a následně diskutovat o jeho obsahu. Mnoho účastníků oslovil následující poměrně emotivní blok o korporacích a jejich odpovědnosti, vedený Janem Šrytrem a Filipem Gregorem z EPS. Závěrečné příspěvky ve formě besedy o pro bono advokacii s Tomášem Rašovským a přednáška na téma uprchlického práva Věry Honuskové (PrF UK) byly tečkou za dlouhým a intenzivním kurzem Školy.

Uplynutím posledního dne Školy však aktivity spojené s lidskými právy nekončí. Účastí na Škole se absolventi též zavázali do jednoho roku splnit praxi v některé neziskové organizaci v minimálním rozsahu 70 hodin. Jedenáctý ročník Školy se uskutečnil díky podpoře Velvyslanectví USA v Praze, nakladatelství C.H.Beck a darům absolventů a přátel Školy lidských práv.

Nezbývá mi, než shrnout tento kurz, na kterém jsem měl tu možnost být. Účastníci se seznámili s různými možnostmi uplatnění v neziskovém sektoru, krom

toho však mohli získat i cenné praktické znalosti a dovednosti. Většina z absolventů Školy, stejně jako třeba olomoucká studentka Lenka Karařfová, kladně hodnotila častou změnu a pestrost výukových metod. V porovnání se studiem na vysokých školách byl tento kurz dle účastníků velmi prakticky zaměřen a jak dodává Lukáš Kraus „ze Školy LP si toho pamatuji více, než za průměrný semestr na Fakultě. Ale to je přirozeně dáno tou praktičností a zajímavostí. Když si člověk něco „prožije“, tak si toho pamatuje víc.“ Nezbyvá než doufat, že se snad použité postupy rozšíří i do běžných seminářů na vysokých školách. Osobně věřím, že podobné akce mohou podpořit společensky odpovědný výkon právnických profesí a účinně přispět k ochraně lidských práv.

Pozvání na seminář

Centrum pro lidská práva a demokratizaci IIPS MU připravuje na 3. května 2010 na půdě Fakulty sociálních studií MU v Brně seminář na téma:

„Mezinárodní trestní soud – perspektivy souzení mezinárodních zločinů“

Cílem semináře je reflektovat dosavadní práci Mezinárodního trestního soudu v předvečer Revizní konference v Ugandě.

Zazní příspěvky na témata:

- Dosavadní praxe Mezinárodního trestního soudu – komplementarita, aktuální případy, dilema mír vs spravedlnost;
- Změny Římského statutu – zločin agrese, zločin terorismu, válečné zločiny, vztah Mezinárodního trestního soudu k OSN;
- Výzvy pro Českou republiku.

V případě jakéhokoli dotazu se prosím obraťte na emailovou adresu lidskaprava@iips.cz.

Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity - www.iips.cz

Centrum pro lidská práva a demokratizaci, bulletin vydává Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno adresa redakce Mezinárodní politologický ústav, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika [tel./fax +420 549 495 769](tel:+420549495769) [e-mail iips@iips.cz](mailto:iips@iips.cz) [webové stránky www.iips.cz](http://www.iips.cz) [redakční rada](mailto:redakcni.rada) Lukáš Hoder (editor), Hubert Smekal, Lubomír Majerčík, Ladislav Vyhnánek. ISSN 1804-2392